

Mokyklos ir šeimos komunikacijos modelis

Vaiva Juškienė¹, Vilija Stasiulienė²

¹ Vilniaus kolegija, Saltoniškių g. 58, Vilnius, v.juskiene@pdf.viko.lt

² Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Pavenčių g. 15, Mažeikiai, stasvilija@gmail.com

Anotacija. Straipsnyje analizuojama mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo problema. Teorinių šaltinių ir praktinės ugdomosios veiklos pagrindu autorės sukūrė komunikacinį bendradarbiavimo modelį, kuris grindžiamas neformaliaja ir ugdymo(si) karjerai veikla. Modelis patikrintas empiriškai. Daroma prielaida, kad sukurtasis modelis, susidedantis iš 4 komponentų (edukacinei komunikacijai keliamų tikslų; struktūrinių dalių, atspindinčių komunikaciją įgyvendinančias neformaliojo ir ugdymo(si) karjerai veiklas; esamų ir prognozuojamų efektyvios komunikacijos trikdžių; efektyvios komunikacijos tarp šeimos ir mokyklos įgyvendinimo ir tobulinimo būdų), yra veiksmingas, tobulinant šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą.

Esminiai žodžiai: šeima, mokykla, komunikacijos modelis, ugdymas(is) karjerai, neformaliojo ugdymo(si) veikla.

Įvadas

Visa apimančiai vaikų saviraiškai užtikrinti 2012 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu priimta „Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos“ nauja redakcija, apibūdinanti pagrindinį tikslą – „ugdyti kompetencijas, teikiančias galimybių asmeniui tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo ir saviraiškos poreikius“³. Tikslą realizuojantys uždaviniai yra šie: ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą; ugdyti pagarbą žmogaus teisėms, orumą, pilietiškumą, tautiškumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrų, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę; ugdyti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientotis

³ LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. įsak-2695 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo (2012 m. kovo 29 d. Nr. V-554). Prieiga per internetą: <https://goo.gl/pUyK1W>

dinamiškoje visuomenėje; padėti spręsti integravimosi į darbo rinką problemas; tobulinti tam tikros srities žinias, gebėjimus ir įgūdžius, suteikti asmeniui papildomų dalykinių kompetencijų.

Švietimo strategijoje numatytų uždavinių įgyvendinimui 2014 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtinta „Ugdymo karjerai programa“, kurios pagrindinis tikslas yra „sudaryti sąlygas visiems mokiniams ugdytis karjeros kompetencijas, palaikyti mokinius, jiems pažįstant, kuriant ir realizuojant save“⁴. Ugdymas karjerai apima keturias sritis: savęs pažinimo, karjeros galimybių pažinimo, karjeros planavimo ir karjeros įgyvendinimo. Ir akivaizdu, jog visos šios ugdymo sritys reikalauja glaudaus šeimos ir mokyklos bendradarbiavimo. Be visų svarbių uždavinių, keliamų švietimui, ypač svarbu užtikrinti vaikų saugumą ir gerovę. Neatsitiktinai 2012 m. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro priimtoje „Vaiko gerovės 2013–2018 m. programoje“⁵ taip pat buvo keliami atitinkami uždaviniai mokyklos ir šeimos bendradarbiavimui: organizuoti švietėjišką veiklą, skirtą tėvų atsakomybei už vaiką stiprinti, skleisti pozityvaus ugdymo metodus; organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą krizinėse situacijose esančioms šeimoms, ugdyti tėvų socialinius ir pozityvios tėvystės įgūdžius, prioritetą teikiant ankstyvųjų šeimos krizių prevencijai; plėtoti bendruomenines paslaugas, siekiant telkti šeimas ir skatinti jų bendradarbiavimą su mokykla ir kitomis institucijomis ir t. t. Sėkmingam keliamų tikslų ir uždavinių įgyvendinimui būtina pozityvi, kūrybiška, rezultatyvi šeimos ir mokyklos komunikacija.

Problemos ištirtumas. Edukologijos mokslininkų, tyrinėjusių šeimos ir mokyklos komunikaciją, nėra daug. Tyrinėti tik tam tikri šeimos ir mokyklos bendradarbiavimo aspektai. Pavyzdžiui, pabrėžiama, kad sėkmingas mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas yra tikslingos abipusės pastangos, nukreiptos kūrybiškos sąveikos idėjoms įgyvendinti ir kylančioms kliūtims įveikti (Warren, Hong, 2014). Edukologų atlikti tyrimai (Dobranskienė, 2002; Bajoriūnas, 2010; Leliūgienė, 2012; Vaitkevičius, 2012; Barkaukaitė, 2015; Zaleskienė, Andriušaitytė, 2015; Čiuladienė, Valantinas, 2016) rodo, jog mokiniai pasiekia geresnių mokymosi rezultatų, pozityvesnio elgesio, įvairesnės nuomonių raiškos, pasižymi didesniu aktyvumu neformaliojo ugdymo veiklose, atsakingesniu pilietiškumu, teigiamomis nuostatomis mokyklos atžvilgiu ir pan. ten, kur mokyklos gyvenime aktyviau dalyvauja tėvai. Be to, tyrėjai pastebi, kad „tėvų įsitraukimo į vaikų ugdymą ir bendradarbiavimo su mokykla sąsajos yra gana sudėtingos, nes dažnai bendradarbiavimas siejamas su tėvų ir pedagogų galios pasidalijimu, abipusiu dialogu, formuluojant konkretaus vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius atsižvelgiant į vaiko poreikius“ (Čiuladienė, Valantinas, 2016, 45). Tyrėjai atkreipia dėmesį, kad atliekant tyrimus, vykdant apklausas, mokiniai ir jų tėvai gali neigiamai atsiliepti apie pedagogų

⁴ LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl ugdymo karjerai programos patvirtinimo (2014 m. sausio 15 d. Nr. V-72). Prieiga per internetą: <https://goo.gl/nF8aH3>

⁵ LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl vaiko gerovės 2013–2018 m. programos patvirtinimo (2012 m. gruodžio 3 d. Nr. A1-547). Prieiga per internetą: <https://goo.gl/hThpMb>

profesionalų darbą, naudojamus pedagoginius metodus. Taip pat autoriai tikisi, kad tėvų nepasitenkinimas viena ar kita mokyklos veiklos sritimi gali padėti nustatyti tas sritis, kuriose atsiveria glaudesnio bendradarbiavimo galimybės, „nes tėvai paprastai mini ir kalba apie tai, kas jiems svarbu, išsako tai, kas neatitinka jų lūkesčių“ (Čiuladienė, Valantinas, 2016, 45). Akivaizdu, kad šiandieninei šeimai ir mokyklos komunikacijai skiriamas nepakankamas dėmesys.

Problema. Siekiant mokiniams padėti pažinti save, tenkinti savo prigimtinius poreikius, pasirinkti savo tolimesnės veiklos kelią, šeimos ir mokyklos tarpusavio komunikacija vis dar yra vienas iš svarbiausių trikdžių. Tėvai nepatenkinti mokyklos teikiama emocine ir intelektine parama mokiniams svarbiausiais jų gyvenimo etapais. Mokykla skundžiasi nepakankama tėvų motyvacija dalyvauti mokyklos bendruomenės gyvenime. Kita vertus, nepakankama šeimos ir mokyklos komunikacija gali trukdyti įgyvendinti ir strateginius švietimo tikslus.

Tyrimo klausimas. Koks šeimos ir mokyklos komunikacinis modelis yra tinkamiausias N mokykloje? **Tyrimo hipotezė:** mokyklos ir šeimos komunikacinis modelis, grindžiamas ugdymu karjerai ir mokinių poreikių tenkinimu neformaliojo ugdymo(si) veiklose, priimtinas N mokyklos atveju.

Tyrimo tikslas – sukurti ir empiriškai pagrįsti šeimos ir mokyklos komunikacijos modelį N mokykloje. **Tyrimo uždaviniai:** 1) mokslinės literatūros šaltinių pagrindu išryškinti mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo būdus ir metodus; 2) apibūdinti N mokyklos veiklą ir jos sociokultūrinį kontekstą; 3) remiantis empirinio tyrimo duomenų analize, sukurti ir empiriškai patikrinti šeimos ir mokyklos komunikacinį modelį: N mokyklos atvejis.

Tyrimo objektas – mokyklos ir šeimos komunikacija.

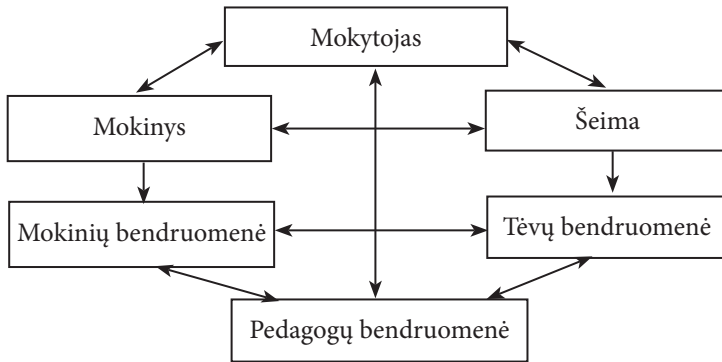
Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė; interviu; atvejo analizė; modeliavimas.

Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo samprata, formos ir būdai

Skirtingi mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo aspektai tyrinėjami psichologijos, sociologijos, edukologijos kontekstuose. Komunikacijos kontekste tokių tyrimų mažiau. Vis tik esama vieno kito tyrimo, kuriame vienu ar kitu požiūriu aptariama mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo samprata. Pavyzdžiui, tyrėjos O. Monkevičienė, K. Stankevičienė, M. Jonilienė, V. Glebuviene (2010) domėjosi, iš kokios aplinkos ikimokyklinio amžiaus vaikai gauna informaciją. Rezultatai atskleidė, kad aiškiai dominuoja informacija, gaunama iš šeimos, o ne iš pedagogų. Manytume, kad tai galėtų būti viena iš priežasčių glaudesniajam ugdymui įstaigos ir šeimos bendradarbiavimui ikimokykliniame amžiuje. Be to, tyrimo autorės pastebėjo, kad nors tėvai ir suvokia save kaip bendradarbiavimo

proceso subjektą, tačiau mano, jog už vaikų ugdymą yra atsakingi pedagogai. O. Merfeldaitė (2013) apibendrinama mokyklos ir tėvų bendradarbiavimą teigia, kad jis apima konsultavimą, alternatyvų analizę, sprendimų priėmimą bei stebėseną. Autorė išskyrė penkis bendradarbiavimo su šeima ypatumus: *priklausomybę, inovacijas, lankstumą, atsakomybę, rezultatų vertinimą.*

R. Kontautienė (2006) išsamiai išanalizavo ir aprašė bendradarbiavimo sistemą ir jos valdymą mokykloje. Ji teigia, jog svarbiausia, kad pedagoginis bendradarbiavimas apimtų visus ugdymo proceso dalyvius, netgi tuos, kurie tiesioginėje sąveikoje nedalyvauja, bet yra reikšmingi ugdymo proceso dalyviai, palaikantys pačią bendradarbiavimo sąveiką. Tokia daugiasluksnė sąveika pavaizduota 1 paveiksle padeda geriau suprasti, jog sėkmingą sąveikos valdymą nulemia ne tiek patys sąveikos dalyviai (mokytojai, mokiniai, tėvai, administracija), kiek jų bendros veiklos, edukacinės veiklos ir socialinė aplinka, kurioje veikiama.

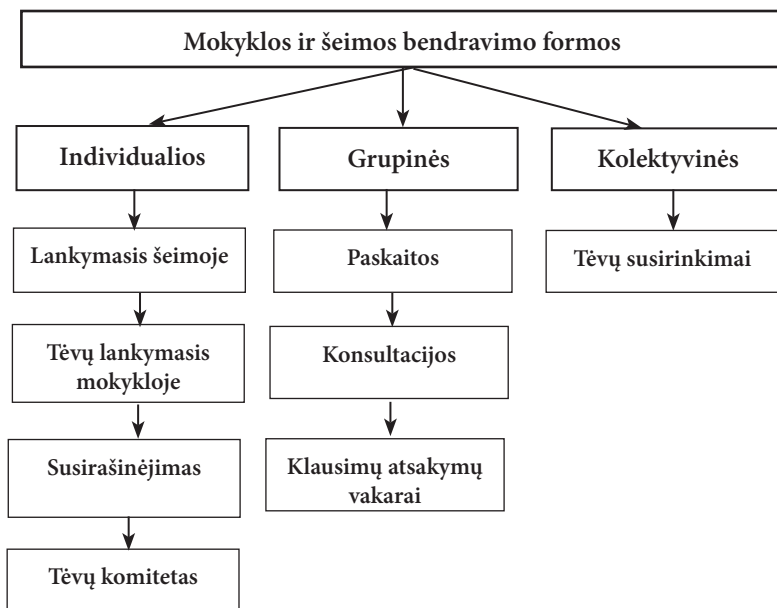

1 pav. Ugdymo dalyvių sąveika pedagoginiame bendradarbiavime (parengta pagal Kontautienė, 2006, 49)

Gerinant šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą bendra veikla tampa pagrindine sąlyga efektyviai komunikacijai užtikrinti. O tokios komunikacijos komponentai galėtų būti neformaliojo ugdymo(si) veiklos ir karjeros projektavimas. Kitais žodžiais tariant, būtent šie komponentai galėtų tapti komunikacijos tarp šeimos ir mokyklos pagrindu ne tik kognityviniu, bet ir afektyviu lygmeniu. Tai yra tos edukacinės veiklos sritys, kuriose mokiniams ir jų tėvams labiausiai reikalinga profesionali mokyklos parama. O mokyklai, kaip institucijai, tuo pat metu reikalinga šeimos narių parama vaikams ir pedagogams, padedanti identifikuoti ir tenkinti prigimtinius mokinių saviraiškos poreikius neformaliojo ugdymo(si) veiklose ir / arba projektuojant savo karjeros galimybes.

Lietuviškosios pedagogikos kūrėjų (Bitinas, 2013; Martišauskienė, 2011 ir kt.) idėjų pagrindu šiuolaikinių edukacinių procesų tyrėjai (Merfeldaitė, 2013; Pupšienė, 2009;

Kontautienė, 2006; Dobranskienė, 2004) apibendrina ir pateikia mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo formas (2 paveikslas).

2 pav. Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo formos (parengta pagal Pupšienė, 2009)

Anot Z. Pupšienės (2009), mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo formos susideda iš trijų esminių dedamųjų: individualaus, grupinio ir kolektyvinio bendravimo. Individualios bendravimo ir bendradarbiavimo formos apima lankymąsi mokinio namuose; tėvų pakvietimą atvykti į mokyklą; susirašinėjimą laiškais, pokalbius telefonu. Pedagogas, apsilankęs mokinio namuose, gali geriau suprasti ir pažinti jo šeimą, gyvenimo stilių, įsitikinimus, tradicijas, nuostatas, tarpusavio santykius, laisvalaikio organizavimą ir pan. Tai gali paskatinti tėvų lankymąsi mokykloje, domėjimąsi vaiko mokymosi rezultatais, norą stebėti pamokas. Bendravimas su šeima padeda rasti bendrą ryšį bei pasitikėjimą tarp pedagogo ir tėvų. Grupinės bendravimo ir bendradarbiavimo formos apima paskaitas, seminarus, švietėjiškus renginius, konsultacijas, įvairius pramoginius renginius. Šias formas galima prilyginti tėvų pedagoginiam švietimui, kai tėvams suteikiama naudinga informacija apie vaikų ugdymą(si). Tėvai turi galimybę bendrauti su specialistais, iškelti rūpimus klausimus bei problemas ir išgirsti atsakymus, pabendrauti su pedagogais, administracijos darbuotojais, įvairiais specialistais bei kitų vaikų tėvais. Šios formos padeda tėvus įgalinti, sudaro galimybes ugdytis jiems pozityvios tėvystės gebėjimus. Kolektyvinei bendradarbiavimo formai priskiriami tėvų susirinkimai, bendri tėvų ir vaikų renginiai, šventės, konkursai. Tėvų susirinkimai organizuojami siekiant pristatyti vaikų ugdymo(si) rezultatus, aptarti mokinių elgesį, kylančias problemas ir kitus bendrus

dalykus. Taip pat skatinama tėvų iniciatyva organizuoti įvairius renginius, šventes kartu su vaikais bei mokytojais. Tai padeda labiau pažinti vieniems kitus, atsiverti, mokytis bendrauti ir bendradarbiauti.

Autorė siūlo pedagogams dažniau tėvus kviesti dalyvauti prevencinio darbo grupėse; dalyvauti kartu su vaikais renginiuose, konkursuose, koncertuose, pasirodymuose ir pan.; pasidalyti informacija su mokykla, pedagogais; dalyvauti projektinėse veiklose; dalyvauti tėvų mokymuose; steigti tėvų ir mokytojų asociacijas; skatinti tėvus dažniau kalbėti susirinkimuose ir kituose mokyklos renginiuose; dalyvauti organizuojamose vasaros stovyklose.

Vienu svarbiausių klasės auklėtojo pagalbininkų, stiprinant mokyklos ir šeimos bendradarbiavimą, B. Bitinas (2013) laiko klasės tėvų komitetą. Palaikydamas tinkamą santykį su komitetu, klasės auklėtojas gali tikėtis tėvų paramos organizuojant ugdymą(si), aktyvinant pedagoginį tėvų švietimą, dirbant su pavienėmis šeimomis, užmezgant ryšius su tėvų darbovietėmis ar vietinėmis organizacijomis, pavienių mokinių auklėjimui, organizuojant išvykas ir ekskursijas, sportinę, meninę veiklą ar kitus ugdomuosius renginius.

E. Martišauskienė (2011), Z. Pupšienė (2009), tyrinėdamos skirtingus auklėjimo aspektus, teikia bendrus pastebėjimus apie klasės auklėtojų galimybes ir būdus stiprinti šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą. Autorės išskiria svarbą stengtis kitiems ugdytojams duoti tai, ko patys iš jų norime: įsiklausyti į jų samprotavimus, suprasti jų rūpesčius, padėti spręsti jų problemas. Pedagogų geranoriškumas, rūpestingumas, kompetencija turi būti jiems suprantami. Taip pat pastebima, jog tėvai į mokytoją žiūri vaikų akimis. Jei sunku kontaktuoti su vaiku, maža vilties, kad tėvai galėtų pagelbėti. Geriau pirma ieškoti sąsajų su vaiku. Būtina kuo greičiau užmegzti kontaktą, t. y. imti sąveikauti, nepamiršti parodyti kitų ugdytojų pajėgumo ir pranašumo atskirose srityse. Siekiant efektyvios abipusės komunikacijos, svarbu nieko nenurodinėti kitiems ugdytojams, tikėti gėrio pergale vaiko sieloje ir nedvejojant jos siekti. *Kūrybiškai dirbdami* pedagogai turėtų naudoti visas galimas bendravimo, bendradarbiavimo ir edukacinės komunikacijos formas ir būdus (individualius, grupinius ir kolektyvinius), sukuriančius galimybes ugdymo(si) procesui tobulinti ir pozityvios komunikacijos modeliui tarp šeimos ir mokyklos sukurti.

Mokslininkai, tyrinėdami mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo perspektyvas ir analizuodami tėvų atsiliepimus apie šį bendradarbiavimą, atskleidė, jog tėvų įsitraukimas į vaikų ugdymą(si) mokykloje turi teigiamą įtaką vaikų nuostatai mokyklos atžvilgiu, pamokų lankomumui, mokymosi pasiekimams, savijautai mokykloje. Be to, mokyklos bendradarbiavimas su tėvais teigiamai susijęs su emociniu mokyklos klimatu, mokyklos efektyvumu, mokytojų savijauta, mokytojų ir tėvų konstruktyvių santykių kūrimu. Pastebima, kad, vaikui augant ir bręstant, tėvų ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimas menksta, kinta jo turinys ir formos (Valantinas, Čiuladaitė, 2017, 45). Autoriai pastebi, kad tėvai ir mokytojai bendradarbiauja tik pažintiniu lygmeniu, o bendradarbiauti emociniu lygmeniu nėra pasirengę nei tėvai, nei mokytojai; abi šalys nenori dirbti kartu ir nesiiama

iniciatyvos. Mokyklos dažnai tik informuoja tėvus, tačiau nekviečia jų dalyvauti, tėvai netampa mokyklos bendruomenės partneriais.

Nors mokslininkai pripažįsta, kad nėra universalaus, funkcionuojančio bet kurioje aplinkoje, egzistuojančio bendradarbiavimo modelio (Merfeldaitė, 2013), tačiau akivaizdu, kad šeimos ir mokyklos bendradarbiavimo procesas yra susijęs su mokyklos veiklos turiniu, procesu ir kontekstu. Kontekstas sudarytas iš daugelio faktorių, tokių kaip kultūriniai veiksniai, finansinė situacija, specialistų požiūris į save ir šeimą ir kt. Buvo atliktas tyrimas, kurio metu tyrėjai, siekdami tobulinti tėvų ir mokyklos partnerystę, vienerius metus kūrė mokyklos ir tėvų bendradarbiavimo modelį kartu su šešių Lietuvos mokyklų tobulinimo komandomis, vadinamomis besimokančiomis (BMT). Remiantis šešių mokyklų patirtimi nustatytos mokyklos ir tėvų bendradarbiavimo tobulinimo kryptys. Tyrimas buvo atliekamas analizuojant BMT komandų parengtų veiklos planų turinį, atsakant į klausimus: 1) ar formuluojant veiklos tikslus įtraukiami tėvai; 2) kokios numatomos veiklos, siekiant įgyvendinti numatytus tikslus; 3) ar numatomos veiklos atliepia partnerystės principus. Analizuojant komandos veiklos turinį nustatyta, kad dvi mokyklos iš šešių, identifikuodamos problemą ir sudarydamos veiklos planus, įtraukia tėvų bendruomenę: organizuoja bendrus mokytojų, mokinių ir tėvų susirinkimus; pasitelkia mokinių, mokytojų ir tėvų atstovus.

BMT komandų veikla buvo suskirstyta į šviečiamąją (seminarai, informaciniai leidiniai), neformalaus ugdymo(si) veiklą (renginiai), stebimąją ir konsultacinę. Viena iš sėkmingos partnerystės sąlygų – informacijos apie vykdomą veiklą, mokomąsias programas ir mokinių pažangą pasidalijimas su tėvais. Todėl neatskiriama partnerystės dalis – šviečiamoji veikla, apimanti informacinių leidinių rengimą ir pažintinių mokymų seminarų mokiniams, tėvams ir mokytojams organizavimą. Stebimoji konsultacinė veikla mokyklose vykdoma organizuojant atviras mokyklos dienas, tėvų dienas, kurių metu kiekvienas tėvas jam patogiu laiku gali konsultuotis dėl mokiniui kilusių problemų. Neformalios veiklos organizavimas dažnai užtikrina ne tik glaudesnio bendradarbiavimo tarp mokytojų ir tėvų užmezgimą, bet kartu padeda tėvams įsijungti į bendrą veiklą, susipažinti tarpusavyje, kas sudaro prielaidas sutelktos klasių bendruomenės kūrimuisi. Remdamasi tyrimo rezultatais O. Merfeldaitė (2013) daro išvadą, kad daugiau nei trečdalis mokyklų numatytos veiklos susijusios su neformaliojo ugdymu.

Akivaizdu, kad taip formuluojamas uždavinys reikalauja glaudaus mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo, kurį detaliau reglamentuoja kiekvienoje mokykloje kuriami veiklos nuostatai.

Apžvelgtų skirtingų tyrimų išvados bei *tyrimų*, kuriuose būtų nagrinėjami ir / arba teikiami tėvų pasiūlymai dėl mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo stiprinimo, *nebuvimas* buvo svarbus veiksnys atlikti tyrimui. Valantino ir Čiuladaitės pateiktos išvados padeda geriau suprasti ir paaiškinti mokyklos edukacinėje realybėje sunkiai besimezgantį šeimos ir mokyklos pozityvų bendradarbiavimą, pasireiškiantį vaikų ne tik formaliojo, bet ir neformaliojo ugdymo(si) veiklą bei karjeros projektavimo srityse. Būtent šiose srityse

ypač svarbus bendradarbiavimas emociniu lygmeniu. Žinoma, kognityvinis lygmuo taip pat labai svarbus. O. Merfeldaitės (2013) tyrimo išvados, atskleidžiančios neformaliojo ugdymo(si) veiklų svarbą, stiprinant šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą, buvo labai svarbios ir reikšmingos empirinio tyrimo loginei struktūrai sudaryti.

Mokyklos ir šeimos komunikacinis modelis, grindžiamas empirinio tyrimo duomenų analize

Teorinis tyrimo dizainas. Tiriamojo darbo tikslui – sukurti šeimos ir mokyklos komunikacinį modelį N mokykloje ir jį empiriškai pagrįsti – įgyvendinti buvo nuosekliai atliekamas teorinis ir empirinis tyrimas. Pirmajame tyrimo etape mokslinės literatūros analizės, tyrėjų išvalgų ir išvadų pagrindu sukonstruotas empirinio tyrimo dizainas. Projektuodami empirinį tyrimą, naudojome sampratą, jog „Modelis apibūdina ir sustruktūrina praktikoje vykstančius situacinius procesus ir / ar įvykius, numatant jų raiškos galimybes įvairiose situacijose. Šiose galimybėse galima išskirti tam tikrus principus ir veiklos pavyzdžius, užtikrinančius praktinės veiklos nuoseklumą ir logiškumą. Modeliai padeda struktūruoti ir organizuoti skirtingus požiūrius į bet kokią komplikuoją situaciją. Modelio pavyzdžiu autorius įvardija į užduoties atlikimą orientuotą praktiką“ (Payne, 2005, 5–6).

Buvo išskirti 2 *komunikacinio modelio* komponentai, iš kurių kiekvienas glaudžiai susijęs su šeimos ir mokyklos bendradarbiavimu: *neformaliojo ugdymo(si) veiklos ir karjeros projektavimas*. Kuriamas modelis remiasi prielaida, kad tvariausia komunikacija tarp šeimos ir mokyklos realizuojama būtent per šias veiklas. Be to, projektuojant komunikacinį modelį, itin svarbi buvo ir pati *komunikacijos* samprata, kuri turi skirtingas prieigas (Kirtiklis, 2009, 17–18): biheavioristinė-empiristinė prieiga siekia paaiškinti, numatyti ir kontroliuoti stebimus fenomenus, atrandant būtinus bendruosius santykius tarp jų. Ji remiasi realistine komunikacijos samprata; kritinė-marksistinė prieiga kritiškai žvelgė ne tik į savo biheavioristinius teorinius pirmtakus, bet ir patį komunikacijos procesą, didžiulį dėmesį skirdama komunikacijos sąsajoms su socialine galia ir nelygybe. Ši prieiga grindžiama kritine komunikacijos samprata; hermeneutinė-kultūrinė prieiga remiasi kokybiniais tyrimais ir akcentuoja individų interpretacijos svarbą bei komunikacijos įnašą kuriant sociokultūrinę tikrovę. Todėl čia komunikacija suprantama kaip interpretacija.

Išanalizavus šias prieigas, kuriant modelį, remtasi realistine komunikacijos samprata, kuri leidžia paaiškinti, numatyti ir kontroliuoti stebimus fenomenus, atrandant būtinus bendruosius santykius tarp jų. Būtent šeimos narių ir mokyklos pedagogų komunikacija, leidžianti geriau pažinti mokinius, padėti jiems identifikuoti ir tenkinti individualius saviraiškos poreikius, sudaro galimybes mokiniams adekvačiai pasirinkti *neformaliojo ugdymo(si) veiklas* ir *projektuoti* savo būsimą *karjerą*. Komunikacijos, kaip interpretacijos, samprata sudarė galimybes suprasti šeimos ir mokyklos komunikaciją ne tik

kognityviniu, bet ir afektiniu (emociniu) lygmeniu: šeimos nariai atskleidžia subtilesnę informaciją apie savo vaikus, o pedagogai, savo ruožtu, pataria tėvams dėl esančių vaikų poreikių tenkinimo galimybių, stengiasi sukurti kuo daugiau tokių galimybių ir pan. Dėl aukščiau aprašytų priešasčių komunikaciją tarp šeimos ir mokyklos galima pavadinti edukacine komunikacija (tai komunikacija, turinti ugdomąją paskirtį).

Skirtingi autoriai (Lesikas, 2016; Northridge, 2015) nurodo, kad, norint efektyviai komunikuoti, beveik visada reikia įveikti tam tikrus trikdžius, kurie apibūdinami kaip:

- *Skirtingas suvokimas* – tai vienas iš dažniausiai pasitaikančių efektyvios komunikacijos trikdžių. Skirtingo išsilavinimo, skirtingo amžiaus, užimantys skirtingas pozicijas ir atliekantys skirtingus vaidmenis (tyrimo atveju vieni šeimos nariai, kiti pedagogai, o mokinys atsiranda tarp jų) dažnai tuos pačius reiškinius suvokia nevienodai. Norint efektyviai perduoti pranešimą, vartojami žodžiai turi turėti tą pačią reikšmę ir siuntėjui, ir gavėjui. Siekiant išvengti skirtingo tų pačių dalykų supratimo, pranešimas turi būti pateikiamas taip, kad jį vienodai suprastų visi komunikacijos dalyviai. Todėl komunikuojant būtina skatinti informacijos gavėjus dažniau pateikti paaiškinamuosius klausimus ir taip išsiaiškinti neaiškius komunikacijos momentus.
- *Emocinės reakcijos* – komunikuojant visada įsiterpia pozityvios (meilė, nuoširdumas, gailestis ir kt.) arba negatyvios emocijos (savigyna, neapykanta, pavydas, baimė, konkurencija ir kt.), kurios daro didelę įtaką mums perduodamos žinios supratimui. Todėl geriausia emocijas laikyti komunikacijos proceso dalimi ir stengtis jas iš karto suprasti, kai tik dėl jų kyla problemų.
- *Prieštarinę verbalinę* komunikaciją dažnai stipriai veikia tokie nežodiniai veiksniai, kaip kūno kalba, drabužiai, atstumas nuo žmogaus, su kuriuo kalbame, mūsų poza, veido išraiška, akių judesiai bei kūno sąlytis. Pagrindinė priemonė tokiems komunikacijos prieštaravimams įveikti – žinoti apie juos ir rūpestingai saugotis, kad nebūtų siunčiami klaidingi pranešimai.
- *Nepasitikėjimas* – žinios siuntėjas dažniausiai turi savo nuomonę apie tai, kaip žinios priėmėjas ją supras. Tad išankstinis nepasitikėjimas įvardijamas kaip vienas iš svarbesnių efektyvios komunikacijos trikdžių. Iš esmės nepasitikėjimo atsiradimą ir jo plėtrą skatina aplinkybės, kuriomis žinia perduodama. Siekiant efektyvios komunikacijos būtina iš anksto numatyti galimas aplinkybes, kad jų būtų išvengta laiku.

Kuriant **šeimos ir mokyklos komunikacijos** teorinį modelį ir projektuojat empirinio tyrimo dizainą buvo atsižvelgta į visus aukščiau pateiktus kuriamo teorinio modelio ir empirinio pagrindimo komponentus:

- 1) komunikacijai keliamus tikslus;
- 2) struktūrinės dalis, kuriose atsispindi komunikacijos įgyvendinimo veiklos (neformalusis ugdymas(is) ir ugdymas(is) karjerai);
- 3) esamus ir prognozuojamus efektyvios komunikacijos trikdžius;

4) efektyvios komunikacijos tarp šeimos ir mokyklos komunikacinio įgyvendinimo ir tobulinimo būdus.

Tiriamieji ir jų atranka. Tyrime dalyvavo 8 informantai: 1 administracijos darbuotojas; 3 neformaliojo ugdymo mokytojai; 1 karjeros ugdymo konsultantas; 3 skirtingų šeimų tėvai.

Tiriamieji buvo **atrinkti kriteriniu patogiuoju būdu**: numčius 2 komunikacinio modelio komponentus (*neformaliojo ugdymo(si)* ir *ugdymo(si) karjerai veiklas*) buvo nustatytas vadovavimo šioms veikloms kriterijus. Iš visų mokykloje dirbančių 18 neformaliojo ugdymo mokytojų tyrime pareiškė norą dalyvauti 3. Karjeros ugdymo konsultantas mokykloje yra vienas, jis ir sutiko dalyvauti. Šeimų atstovai buvo atrinkti tokiu būdu: tų šeimų vaikai turėjo lankyti ir neformaliojo, ir ugdymo karjerai veiklas. Tokių šeimų mokyklos bendruomenėje yra 12, tačiau tik trijų šeimų tėvai sutiko dalyvauti tyrime.

Tyrimo metodika ir tyrimo etika. Tyrimo tikslui ir uždaviniams pasiekti naudoti šie metodai: 1) mokslinių šaltinių ir teisinių dokumentų analizė; 2) atvejo analizė; 3) modeliavimas; 4) interviu.

Buvo parengtos pusiau struktūruoto giluminio interviu gairės, kurias sudarė 12 klausimų, padėjusių išsiaiškinti, kaip informantai supranta neformalųjį ugdymą (NU) ir ugdymą karjerai (UK), su kokiais sunkumais susiduria, norėdami tenkinti vaikų sociokultūrinius ir ugdymo(si) karjerai poreikius, kokių kyla problemų komunikuojant su mokykla (tėvams) ir su šeima (pedagogams). Informantai interviu metu teikė siūlymus, kaip efektyvinti komunikaciją tarp šeimos ir mokyklos.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas buvo atliktas 3 etapais: pirmajame etape (2016 rugsėjo–gruodžio mėn.) buvo renkami ir analizuojami literatūros šaltiniai, teisiniai dokumentai, išsamiai nagrinėjama N mokyklos veikla, kuriamas teorinis *komunikacijos modelio* dizainas; antrajame etape (2017 m. sausio–gegužės mėn.) kuriamas empirinio tyrimo instrumentas – interviu gairės, atrenkami tiriamieji, atliekamas interviu; trečiajame etape (2017 m. rugsėjo – gruodžio mėn.) buvo analizuojami, apibendrinami tyrimo duomenys, formuluojamos išvados ir apibendrinimai.

Siekiant geriau suprasti komunikaciją neformaliojo ugdymo veiklose, aiškintasi, kaip informantai patys supranta, kas yra neformalusis ugdymas, kokias galimybes mokykloje mokiniai turi poreikiams tenkinti, kokie yra šių poreikių tenkinimo pagrindiniai trikdžiai, kaip vyksta šeimos ir mokyklos komunikacija, kokiais būdais informantai siūlo tobulinti šią komunikaciją. Išanalizavus ir apibendrinus informantų pasisakymus apie neformaliojo ugdymo veiklas (NU) išskirtos 5 kategorijos: samprata; saviraiškos poreikių tenkinimo galimybės; tenkinimo galimybių trikdžiai; mokyklos ir šeimos komunikacija; komunikacijos tobulinimo kryptys.

Trumpai pateikiama šių subkategorijų turinys ir jų sklaida (1, 2, 3 lentelės).

1 lentelė

Neformaliojo ugdymo (NU) samprata

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Samprata	1. Poreikius tenkinanti veikla	1. <...ką nori, tą gali daryti...> (NU mokytojas, T); <...susitinka su draugais iš kitų klasių...> (T).
	2. Ugdanti mokinio savybes	2. <pasirinkę valingai ir lanko šias veiklas...> (NU mokytojas); <...ryžtingai siekia, ką suplanavę...> (UK konsultantas); <..turi galimybę ugdytis atsakomybę, atrasti save, pamatyti savo galimybes...>.

Iš atsakymų (1 lentelė) galima suprasti, kad informantai mano, jog neformaliojo ugdymo veikla aiškinama taip, kad „samprata“ turi du komponentus: mokinių saviraiškos poreikių tenkinimą ir charakterio savybių ugdymąsi (valia, ryžtas, nuoseklumas, atsakomybė už pasirinktą veiklą ir pan.). Tačiau akivaizdu ir tai, kad ne visi mokiniai turi pakankamai galimybių tenkinti saviraiškos poreikius. Informantų atsakymai atskleidė, kad ne visada yra sudaromos galimybės tenkinti šiuos poreikius (2 lentelė).

2 lentelė

Mokinių saviraiškos poreikių tenkinimo galimybės

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Poreikių tenkinimo galimybės	1. Mokykloje yra tinkamos galimybės.	1. <...visada pasirenka kokį nori būrelį...> (T, A); <...kai nusibosta, renkasi kitokią veiklą...> (NU pedagogas).
	2. Mokykla nesuteikia visų galimybių.	2. <...kai kurie būreliai ir taip yra perpildyti...> (NU mokytojas); <...ne visada yra galimybių apmokėti vadovams...> (A).

Buvo išskirti šie pagrindiniai mokinių poreikių tenkinimo trikdžiai (3 lentelė): žmoniškųjų išteklių stygius (neturima reikiamo kiekio pakankamos kvalifikacijos neformaliojo ugdymo mokytojų); techninės bazės trūkumas (ne visos patalpos aprūpintos reikalinga technika); neoptimalus veiklų paskirstymo laikas (dažnai vaikų pasirenkama neformaliojo ugdymo veikla sutampa su pamokomis ar kitais užsiėmimais); nepakankamas veiklų finansavimas (dėl mokinių tam tikros veiklos populiarumo reikėtų daugiau tos veiklos grupių, tačiau tam nebėra lėšų, per didelė mokestinė našta šeimai už vaikų dalyvavimą pasirinktoje neformaliojo ugdymo veikloje).

Analizuojant ugdymo(si) karjerai galimybes, būtina pastebėti, jog nuo 2012 m. rugsėjo 1 dienos Lietuvos mokyklose pradėta kurti mokinių ugdymo karjerai informacinė sistema MUKIS, kurios tikslas – padėti asmenims sąmoningai rinktis jiems tinkamas švietimo ir užimtumo galimybes, sudaryti sąlygas įgyti karjeros kompetencijų, aktyviai

kurti savo karjerą (t. y. visą gyvenimą trunkančią asmeniui ir visuomenei reikšmingų asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo patirčių seką).

3 lentelė

Mokinių saviraiškos poreikių tenkinimo trikdžiai N mokykloje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Trikdžiai	1. Žmogiškųjų išteklių stygius	1. <..veiklai, susijusiai su technologijomis, reikia aukštesnio lygio mokytojų kompetencijų...> (A, UK konsultantas).
	2. Techninės bazės nebuvimas	2. <...nepilnai aprūpiname patalpas, kuriose turėti vykti techniniai užsiėmimai...> (A, NU mokytojas, UK konsultantas).
	3. Neoptimalus veiklų paskirstymo laikas	3. <...dukra negali užsiimti menine veikla, nes dar vyksta pamokos...> (T).
	4. Nepakankamas veiklų finansavimas	4. <... reikėtų daugiau tos veiklos grupių, tačiau tam nebėra lėšų...> (A, NU mokytojas); <per didelis mokestis už būrelius...> (T).
	5. Netinkama šeimos ir mokyklos komunikacija	5. <ne visada tėvai informuojami apie veiklų įvairovę...> (T); <...tėvai nerodo iniciatyvos atskleisti mokinių saviraiškos poreikius...>.

Svarbu, kad mokyklų bendruomenės sudarytų mokiniams galimybes pažinti, įvertinti ir aptarti individualias savybes, galinčias turėti įtakos karjerai; teiktų informaciją apie mokymosi ir darbo galimybes (pasitelkiant pažintinius vizitus, renginius, ekskursijas, susitikimus su švietimo įstaigų atstovais, darbdaviais ir kitais asmenimis); teiktų informaciją apie aukštosiose mokyklose bei profesinio rengimo centruose vykdomas studijų ar mokymo programas, mokymo formas, trukmę, priėmimo taisykles, mokymosi sąlygas; organizuotų profesinį veiklinimą – veiklas, kuriose mokiniams padedama aktyviai pažinti įvairias užimtumo sritis, profesijų ypatumus ir karjeros galimybes, kaupti darbo patirtį, ugdyti profesinę motyvaciją bei planuoti būsimą karjerą; vykdytų mokinių profesinį konsultavimą (individualų ir grupinį); padėtų rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją; padėtų apsispręsti dėl mokymosi, studijų, darbo, profesijos ar specialybės pasirinkimo; supažindintų su profesinio informavimo šaltiniais, patartų, kur rasti profesinio informavimo, konsultavimo institucijas.

Tiriamoji N mokykla yra labai aktyviai įsijungusi į *ugdymo karjerai* veiklas, todėl buvo pasirinktos būtent šios veiklos ir *neformaliojo ugdymo* veiklos, per kurias šeimos ir mokyklos komunikacinis modelis kuriamas ir plėtojamas.

Efektyvaus komunikacijos modelio kūrimas buvo pasirinktas siekiant prisidėti prie sėkmingo ugdymo(si) ir ugdymo(si) karjerai, plėtojant pagrindines kompetencijas: **savęs**

pažinimo (pažinti karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, pažinti socialinę aplinką ir socialinius vaidmenis); **karjeros galimybių pažinimo** (rasti ir efektyviai naudoti informaciją, susijusią su karjera, pažinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, pažinti kintantį darbo pasaulį); **karjeros planavimo** (kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti ir atnaujinti karjeros planą); **karjeros įgyvendinimo** (taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas – mokėti parašyti savo CV, motyvacinį laišką, prisistatyti telefonu, siekiant karjeros tikslų, sėkmingai pereiti į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką, efektyviai ieškoti darbo).

Už ugdymo(si) karjerai veiklas N mokykloje atsakingas socialinis pedagogas. Interviu metu aiškintasi, kaip informantai supranta ugdymo(si) karjerai procesą, kokių kyla problemų ir kaip jas reikėtų spręsti.

4 lentelė

Ugdymo karjerai samprata

Samprata	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Savęs pažinimas	1. Sužino, kokių gabumų turi.	1. <...atliekami savęs pažinimo testai...> (UK konsultantas, T).
	2. Identifikuoja save su būsima profesija.	2. <...prisipažino, kokiai profesijai labiausiai tiktų...> (T).
Pasirengimas gyvenimui	1. Sužino apie profesijų pasaulį.	1. <...nuoširdžiai dalinasi informacija šeimoje ir su draugais...> (T, UK konsultantas).
	2. Įpranta tikslingai planuoti savo laiką.	2. <...tie, kurie lanko ugdymo karjerai užsiėmimus, būna punktualūs...> (UK konsultantas, T, A).
	3. Mokosi priimti atsakingus sprendimus.	3. <..patys nusprendžia, ką veikti vasaros metu...> (T, UK konsultantas).

Kuriant šeimos ir mokyklos *komunikacinį modelį* buvo labai svarbu išsiaiškinti, kaip vyksta komunikacija N mokykloje, pasitelkiant *neformaliojo ugdymo(si) ir ugdymo(si) karjerai* veiklas. Informantų atsakymai leido išskirti iš esmės 2 kategorijas: šeimos ir mokyklos komunikacija ir komunikacijos tobulinimo kryptys (5, 6 lentelės).

Informantai pateikė keletą šeimos ir mokyklos komunikacijos tobulinimo krypčių: stiprinti grįžtamąjį ryšį, suteikiant daugiau galimybių tėvams dalyvauti priimant sprendimus; stiprinti komunikaciją tarp tėvų, mokinių ir pedagogų, suteikiant daugiau valandų bendrai veiklai; pačiame komunikacijos procese daugiau dėmesio skirti tėvų „balsui“, juos ne tik išklausti, bet ir išgirsti, suteikti jiems daugiau iniciatyvos dėl neformaliojo ir ugdymo karjerai veiklų planavimo ir įgyvendinimo, nepalikti jiems pasyvaus stebėtojo vaidmens.

5 lentelė

Mokyklos ir šeimos komunikacija N mokykloje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Šeimos ir mokyklos komunikacija	1. Mokykla informuoja tėvus.	1. <..naudojamos anketos, tyrimai, klasės socialinio-emocinio įsivertinimo „Termometras“...> (A, UK konsultantas); <..mokytojai bendrauja su tėveliais, domisi vaikų pomėgiais...>; <...pamokų metu pastebi mokinių potencialą tam tikrose srityse ir informuoja apie tai tėvus...>; <kuriama veiklų pasiūla...>; <...posėdžio metu skaitomi pranešimai, pristatoma UK veikla...>; <...pateikiama šviečiamoji medžiaga elektroniniame dienyne...>.
	2. Mokiniai informuoja mokytojus.	2. <..Mokytojai apie vaikų poreikius sužino iš pačių mokinių...> (NU mokytojas, UK konsultantas).
	3. Tėvai neinformuoja mokytojų.	3. <... bendraudami su tėvais susirinkimo metu mokytojai daugiau sužino apie vaikus...>; <...tėvai nenoriai dalijasi informacija apie vaikų pomėgius, nes dažnai nežino...> (UK konsultantas, A).
	4. Tėvus tenkina / netenkina esama komunikacija su mokykla.	4. <...mokytojai bendrauja su tėvais, tačiau tai vyksta tik mokytojų iniciatyva...>.

6 lentelė

Šeimos ir mokyklos komunikacijos tobulinimo kryptys

Komunikacijos tobulinimo galimybės	1. Būtinai grįžtamasis ryšys.	1. <...reikėtų suteikti daugiau galimybių tėvams dalyvauti...> (UK, A).
	2. Glaudesnė komunikacija tarp vaikų, tėvų ir mokytojų.	2. <...Daugiau praktinių veiklų ir galimybių save išbandyti tėvams kartu su vaikais> (T, UK konsultantas, A).
	3. Daugiau dėmesio skirti tėvų „balsui“.	3. <...norėtume daryti daugiau įtakos, planuojant neformaliojo ir ugdymo karjerai veiklas jau nuo rugsėjo mėnesio...> (T, NU mokytojas, UK konsultantas...).
	4. Komunikaciją vykdyti ne tik kognityviniu, bet ir emociu lygmeniu.	4. <...reikėtų komunikuoti ne tik dėl „blogų“ dalykų...>; <komunikuoti ir dėl pozityvių emocijų...>.

Apibendrinant empirinio tyrimo rezultatus galima teigti, kad modeliuotas teorinis šeimos ir mokyklos komunikacinis modelis yra empiriškai patvirtintas. Rezultatai

sudaro pagrindą modeliui tobulinti, tačiau, siūlydami jį tobulinti, rekomenduojame išlaikyti pagrindinius komponentus: *neformaliojo ugdymo(si)* veiklas, nes jų *organizavimas* dažnai užtikrina ne tik glaudesnę šeimą ir mokyklos bendradarbiavimą, bet ir įgalina tėvus aktyviau įsijungti į bendrą veiklą. Taip pat *ugdymo(si) karjerai* veiklas, nes šių veiklų turiniui yra labai svarbus šeimą ir mokyklos bendradarbiavimas, padedant mokiniam geriau pažinti save, identifikuoti savo gebėjimus ir projektuoti būsimą karjerą. Šiose veiklose ypač svarbus bendradarbiavimas kognityviniu (pažintiniu) ir efektyviu (emociniu) lygmeniu.

Konstruojant teorinį šeimą ir mokyklos komunikacinį modelį buvo remtasi daugeliu šiuolaikinių bendradarbiavimo ir komunikacinių teorijų įžvalgų. Daugiausia pasiremta keliomis. Pirmoji, bene svarbiausioji, yra ta, kad komunikaciją giliau suprasti ir interpretuoti galima naudojant tris skirtingas filosofines prieigas (Kirtiklis, 2009), kurių tarpusavio sąveika labai reikšminga, konstruojant edukacinį komunikacijos modelį, kitais žodžiais tariant, kaip dialoginę komunikaciją, kaip „pamatinį“ žmogaus santykių su pasauliu būdą.

Vykstant spartiems politiniams, socialiniams, technologiniams pokyčiams, kinta ir pats socialinis bendrabūvis, reikalaujantis ir inovatyvios komunikacijos. Vakarų visuomenės tapo pliuralistinės, individai ir kultūros, iki šiol egzistavusios nepasiekiamai toli, staiga atsirado kaimynystėje, sunkiai suprantamos jų nuostatos ir papročiai tapo kasdienės fizinės patirties dalimi (Kirtiklis, 2009, 13). Taigi, net ir nepriartėdami fiziškai ir išlikdami netgi labiausiai nuo vakarų pasaulio nutolusiuose planetos taškuose, medijų dėka šie „kiti“ įgavo galimybę priminti apie savo egzistavimą. Todėl tyrime buvo akcentuoti šie svarbūs žiūros taškai į komunikaciją:

1. Biheavioristinė-empiristinė prieiga siekia paaiškinti, numatyti ir kontroliuoti stebimus fenomenus, atrandant būtinus bendruosius santykius tarp jų. Ji remiasi realistine komunikacijos samprata.

2. Kritinė-marksistinė prieiga kritiškai žvelgė ne tik į savo biheavioristinius teorinius pirmtakus, bet ir patį komunikacijos procesą, didžiulį dėmesį skirdama komunikacijos sąsajoms su socialine galia ir nelygybe. Ši prieiga grindžiama kritine komunikacijos samprata.

3. Hermeneutinė-kultūrinė prieiga remiasi kokybiniais tyrimais ir akcentuoja individų interpretacijos svarbą bei komunikacijos įnašą kuriant sociokultūrinę tikrovę. Todėl čia komunikacija suprantama kaip interpretacija.

Akivaizdu, kad *edukacinė komunikacija*, t. y. *komunikacija tarp šeimą ir mokyklos*, iš esmės remiasi realistine komunikacijos samprata (biheavioristinė-empiristinė prieiga). Tačiau ji siejasi ir su socialine galia, ypač „mokytojas–mokinys“ santykiyje. Kalbėdami apie visiškai atsiskleidžiančią šeimą ir mokyklos komunikaciją, visada susiduriame ir su komunikacija kaip interpretacija (hermeneutinė- kultūrinė prieiga).

Išanalizavus šias prieigas, kuriant modelį remtasi realistine komunikacijos samprata, kuri leidžia paaiškinti, numatyti ir kontroliuoti stebimus fenomenus, atrandant būtinus

bendruosius santykius tarp jų. Būtent šeimos narių ir mokyklos pedagogų komunikacija (leidžianti geriau pažinti mokinius, padėti jiems identifikuoti ir tenkinti individualius saviraiškos poreikius) sudaro galimybes mokiniams adekvačiai pasirinkti *neformaliojo ugdymo(si) veiklas ir projektuoti savo būsimą karjerą*.

Komunikacijos, kaip interpretacijos, samprata sudarė galimybes suprasti šeimos ir mokyklos komunikaciją ne tik kognityviniu, bet ir afektiniu (emociniu) lygmeniu: šeimos nariai atskleidžia subtilesnę informaciją apie savo vaikus, o pedagogai, savo ruožtu, pataria tėvams apie esančias galimybes vaikų poreikiams tenkinti, stengiasi sukurti kuo daugiau tokių galimybių ir pan. Dėl aukščiau aprašytų priežasčių komunikaciją tarp šeimos ir mokyklos galima pavadinti edukacine komunikacija (tai komunikacija, turinti ugdomąją paskirtį). Kalbant apie šeimos ir mokyklos komunikacijos modelį, visada esti trys dedamosios: „tėvai – mokiniai – pedagogai“. Taigi esminis dalykas tampa daugiasluoksni sąveika ir bendradarbiavimas, padedantis mokytojams, mokiniams ir tėvams geriau pažinti vienas kitą, planuoti, organizuoti, realizuoti ir valdyti bendrą veiklą, nes „bendravimas aiškinamas kaip daugiaplanis procesas, kurį motyvuoja poreikis kartu kažką daryti ar veikti“ (Kontautienė, 2006, 25).

Analizuojant socialinei mokytojų komunikacijai skirtus tekstus (Kvieskienė, Podgórecki, 2014) svarbu pažymėti, kad komunikacija yra „ne vien tik pavienių patyrimų erdvė, kuri yra komunikacijos pagrindas, bet ir todėl, kad individui vystymosi procese leidžia įsigyti įprastus gebėjimus, pavyzdžiui, laisvo aplinkos stebėjimo gebėjimus“ (Podgórecki, 2005, 19).

Socialinė partnerystė kartais apibūdinama „kaip metodas socialiniam kapitalui kaupti“ (Kvieskienė, Kvieska, 2012, 159). Iš esmės joks edukacinės komunikacijos modelis šiandieninėje visuomenėje neįmanomas be partnerystės ir be socialinio pedagogo, kaip socialinio gyvenimo vadybininko, socialinės aplinkos projektuotojo. Todėl socialiniai pedagogai kartais įvardijami kaip „gyvosios edukacijos ir tradicijos puoselėtojai“ (Kvieskienė, Briedis ir kt., 2016, 33).

Daugelis autorių ir edukacinio komunikacinio proceso tyrėjų nurodo, jog pedagogai kūrybiškai dirbdami turėtų naudoti visas galimas bendravimo, bendradarbiavimo ir edukacinės komunikacijos formas ir būdus (individualius, grupinius ir kolektyvinius), sukuriančius galimybes tobulinti ugdymo procesą ir sukurti pozityvios komunikacijos tarp šeimos ir mokyklos modelį.

Tyrėjai, analizavę šeimos ir mokytojų komunikaciją iš tėvų pozicijos (Valantinas, Čiuladaitė, 2017), atskleidė, jog tėvų įsitraukimas į vaikų ugdymą(si) mokykloje turi teigiamą įtaką vaikų nuostatai mokyklos atžvilgiu, pamokų lankomumui, mokymosi pasiekimams, savijautai mokykloje. Tačiau minėti autoriai pastebi, jog tėvai ir mokytojai rodo palankumą bendradarbiauti tik pažintiniu lygmeniu. Tai yra tik klausimai, susiję su mokinių mokymusi. Bendradarbiauti emociniu lygmeniu nėra pasirengę nei tėvai, nei mokytojai. Tai rodo, jog abi šalys nenori ir nesiima iniciatyvos dirbti kartu. Mokyklos

dažnai tik informuoja tėvus, o nekviečia jų dalyvauti, tėvai *netampa* lygiaverčiais mokyklos bendruomenės partneriais. Tai patvirtino ir straipsnio autorių atliktas empirinis tyrimas.

Valantino ir Čiuldaitės (2017) išvados padėjo geriau suprasti ir paaiškinti mokyklos edukacinėje realybėje sunkiai besimezgantį šeimoms ir mokyklos pozityvų bendradarbiavimą vaikų neformaliojo ugdymo(si) veiklų ir karjeros projektavimo srityse.

Taip pat buvo svarbu išsiaiškinti, kokia modelio samprata yra priimtiniausia, kuri labiausiai atitinka šeimos ir mokyklos komunikavimo modelį. Išnagrinėję daugelio autorių darbus, pasirinkome išaiškinimą, jog „Modelis apibūdina ir sustruktūrina praktikoje vykstančius situacinius procesus ir / ar įvykius, numatant jų raiškos galimybes įvairiose situacijose. Šiose galimybėse galima išskirti tam tikrus principus ir veiklos pavyzdžius, užtikrinančius praktinės veiklos nuoseklumą ir logiškumą. Modeliai padeda struktūruoti ir organizuoti skirtingus požiūrius į bet kokią komplikuotą situaciją“ (Payne, 2005, 5–6). Modelio pavyzdžiu autorius įvardija „į užduoties atlikimą orientuotą praktiką“.

Šiuo pagrindu buvo išskirti du *komunikacinio modelio* komponentai, iš kurių kiekvienas yra glaudžiai susijęs su šeimos ir mokyklos bendradarbiavimu: *neformaliojo ugdymo(si) veiklomis* ir *karjeros projektavimu*. Kuriamas modelis remiasi prielaida, kad ryškiausia komunikacija tarp šeimos ir mokyklos realizuojama būtent per šias veiklas.

Išsami N progimnazijos veiklos analizė atskleidė, kad mokykloje didelis dėmesys skiriamas mokinių *neformaliojo* ir *ugdymo(si) karjerai* veikloms, todėl tikėtina, kad šeimos ir mokyklos *komunikacinis modelis* gali būti įgyvendinamas ir tobulinamas būtent per šias veiklas.

Tyrėjai dažnai nurodo ir pagrindines kliūtis, kurias turi įveikti komunikacijos dalyviai. Kuriant komunikacijos modelį buvo svarbu identifikuoti šias kliūtis, kad jų būtų išvengta. Remtasi kai kurių autorių (Mcquail, Windahl, 1993) išskirtomis kliūtimis: *skirtingas suvokimas, emocinės reakcijos, prieštaringa verbalinė komunikacija, nepasitikėjimas*.

Atsižvelgus į teorines sampratas, išvalgas ir praktinius sunkumus, galinčius kilti mokyklos ir šeimos komunikacijoje, įvertinus N mokyklos pozityvią veiklą, organizuojant ir įgyvendinant *neformaliojo* ir *ugdymo(si) karjerai* projektus, sukurtas ir empiriškai patikrintas šeimos ir mokyklos *komunikacinis modelis*, turintis šiuos struktūrinius komponentus:

1. Edukacinei komunikacijai keliami tikslai;
2. Struktūrinės dalys, kuriose atsispindi komunikacijos įgyvendinimo veiklos (neformalusis ugdymas ir ugdymas karjerai);
3. Esami ir prognozuojami efektyvios komunikacijos trikdžiai;
4. Efektyvios komunikacijos tarp šeimos ir mokyklos komunikacinio įgyvendinimo ir tobulinimo būdai.

Išvados

Mokslinių šaltinių analizė atskleidė, kad skirtingi mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo aspektai yra tyrinėjami psichologijos, sociologijos, edukologijos kontekstuose. Tačiau rečiau dėmesio sulaukia panašūs tyrimai komunikacijos kontekste.

Tyrimai rodo, kad nors tėvai ir suvokia save kaip bendradarbiavimo proceso subjektą, tačiau mano, jog už vaikų ugdymą(si) yra atsakingi pedagogai. Apibendrinant mokyklos ir tėvų bendradarbiavimą prieita prie išvados, jog toks bendradarbiavimas apima konsultavimą, alternatyvų analizę, sprendimų priėmimą bei stebėseną. Todėl išskiriami penki bendradarbiavimo su šeima ypatumai: *priklausomybė, inovacijos, lankstumas, atsakomybė, rezultatų vertinimas*.

Šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas yra daugiasluoksnė sąveika, kurią nulemia ne tiek patys sąveikos dalyviai (mokytojai, mokiniai, tėvai, administracija), kiek jų bendros veiklos sąsajos, edukacinės veiklos ir socialinė aplinka, kurioje veikiama. Ši daugiasluoksnė sąveika ir bendradarbiavimas padeda mokytojams ir tėvams geriau pažinti vienas kitą, planuoti, organizuoti, realizuoti ir valdyti bendrą veiklą, nes bendravimas aiškinamas kaip daugiaplanis procesas, kurį motyvuoja poreikis kartu kažką daryti ar veikti.

Išsami N mokyklos veiklos analizė atskleidė, kad mokykloje didelis dėmesys skiriamas mokinių *neformaliojo ir ugdymo(si) karjerai* veikloms, todėl tikėtina, kad šeimos ir mokyklos *komunikacinis modelis* gali būti įgyvendinamas ir tobulinamas būtent per šias veiklas.

Atlikus tyrimą atskleista, kad saviraiškos poreikių tenkinimo trikdžiai yra šie: žmogiškųjų išteklių stygius (neturima reikiamo kiekio pakankamos kvalifikacijos neformaliojo ugdymo(si) mokytojų); techninės bazės trūkumas (ne visos patalpos aprūpintos reikalinga technika); neoptimalus veiklų paskirstymo laikas (dažnai vaikų pasirenkama neformaliojo ugdymo(si) veikla sutampa su pamokomis ar kitais užsiėmimais); nepakankamas veiklų finansavimas (dėl mokinių tam tikros veiklos populiarumo reikėtų daugiau tos veiklos grupių, tačiau tam nebėra lėšų, per didelė mokesčių našta šeimoms už vaikų dalyvavimą pasirinktoje neformaliojo ugdymo(si) veikloje).

Iškirta keletas šeimos ir mokyklos komunikacijos tobulinimo krypčių: stiprinti grįžtamąjį ryšį, suteikiant daugiau galimybių tėvams dalyvauti priimant sprendimus; stiprinti komunikaciją tarp tėvų, mokinių ir pedagogų, suteikiant daugiau valandų bendrai veiklai; pačiame komunikacijos procese daugiau dėmesio skirti tėvų „balsui“, juos ne tik išklausti, bet ir išgirsti, suteikti jiems daugiau iniciatyvos dėl neformaliojo ir ugdymo(si) karjerai veiklų planavimo ir įgyvendinimo, nepaliekti jiems pasyvaus stebėtojo vaidmens.

Sukurtas šeimos ir mokyklos *komunikacinis modelis*, turintis šiuos struktūrinius komponentus: edukacinei komunikacijai keliami tikslai; struktūrinės dalys, kuriose atsispindi komunikacijos įgyvendinimo veiklos (*neformalusis ugdymas(si)* ir *ugdymas(is) karjerai*); esami ir prognozuojami efektyvios komunikacijos trikdžiai; efektyvios komunikacijos tarp šeimos ir mokyklos komunikacinio įgyvendinimo ir tobulinimo būdai.

Literatūra

- A1-547 *Dėl Vaiko gerovės 2013–2018 m. programos patvirtinimo* (2012). Prieiga per internetą: <https://goo.gl/m74YdB>
- Auškelis, R. (2012). *Problemų sprendimas stiprinant mokyklos ir šeimos partnerystę*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/M6y2SZ>
- Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelis* (2012). prieiga per internetą: <https://goo.gl/7DvCZR>
- Berns, M. R. (2009). *Vaiko socializacija šeima, mokykla, visuomenė*. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
- Bitinas B. (2013). Rinktiniai edukologiniai raštai. Vilnius: Edukologija.
- Bukmanaitė, A. (2012). *Kokybiškas ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas: įvairūs požiūriai į kokybę*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/VZyKDF>
- Čiuladienė, G., Valantinas, A. (2016). Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo gairės: ką atskleidžia kritiškai tėvų atsiliepimai apie ugdymo procesą. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 201(37), 45–57. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/JheEX7>
- Dapkienė, S. (2008). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Dobranskienė, R. (2004). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Dodge, T. D., Colker, J. L., Heroman, C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.
- Fiske, J. (2008). Įvadas į komunikacijos studijas. Vilnius: LAF.
- Forster, C., Eperjesi, R. (2017). *Action Research for New teachers. Evidence based evaluation of Practise*. London: Sage.
- Glosienė, A. (2004). *Komunikacijos ir informacijos mokslai humanitarinių ir socialinių mokslų kontekste*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/zDPona>
- Grigelionytė, R. (2012). *Ikimokyklinis ugdymas Švedijoje studijų ir praktikos patirtis*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/LdySKt>
- Kirtiklis, K. (2009). *Komunikacijos samprata šiuolaikinėje filosofijoje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Kontautienė, R. (2006). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
- Kvieskienė, G., Briedis, M., Burvytė, S., Celiešienė, E. ir Čiužas, R. (2016). *Sumaniosios edukacijos diskursas. Kauno rajono savivaldybės ugdymo institucijų optimizavimas*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas.
- Kvieskienė, G., Kvieska, V. (2012). *Socialinės partnerystės įtaka inovacijoms*. Vilnius: Edukologija.
- Kvieskienė, G., Petronienė, O. (2007). Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas. *Socialinis ugdymas*, 3(14), 60–78. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/pB5Ria>
- Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/bsteFq>
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/BgNccu>

- Mcquail, D., Windahl, S. (1993). *Communication Models for the Study of Mass Communication*. London, New York: Routledge Tailor and Frances Group.
- Martišauskienė, E. (2011) Paauglių požiūris į dvasines vertybes: kaitos tendencijos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 27, 43–54.
- Merfeldaitė, O. (2013). *Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo stiprinimas sprendžiant vaikų socializacijos problemas*. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Vilija/Downloads/Tevu_ir_mokyklos_bendradarbiavimo_tobulinimas_4[1]%20(3).pdf
- Monkevičienė, O., Stankevičienė, K., Jonilienė, M. ir Glebuviene, V. S. (2010). Šiuolaikinėje žinių visuomenėje gyvenančio vaiko mokymosi sociokultūriniai aspektai. *Pedagogika*, 100, 16–26.
- Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. V-972*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/iqF3qH>
- Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/CpbenA>
- Nind, M., Curtin, A., Hall, K. (2017). *Research Methods for Pedagogy*. London: Bloomsbury.
- Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory* (3rd ed.). Chicago: Lyceum Books.
- Petronienė, O. (2011). Neformalusis vaikų ugdymas kaip socialinis kultūrinis reiškinys. *Socialinis ugdymas*, 17 (28), 25–35. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/User/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/socialinis%20ugdymas%2028%20(2).pdf
- Petronienė, O., Taljūnaitė, M. (2011). Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo geografinis veiksnys. *Filosofija. Sociologija*, 22 (4), 455–465. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/mFh2rw>
- Podgórecki, J. (2005). *Socialinė komunikacija mokytojams*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Podgórecki, J., Kvieskienė, G. (2014). Social Communication in Different Educational Systems. *Socialinis ugdymas*1, 37, 98–108. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/dFx2Cs>
- Podgórecki, J., Piechaczek, S. ir Kvieskienė, G. (2013). Modern aspects of social communication. *Socialinis ugdymas*, 36(4), 16–26. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/tqokc2>
- Polard, A. (2014). *Reflective Teaching in Schools*. London: Bloomsbury.
- Pupšienė, Z. (2009). Klasės auklėtojų komunikacinės veiklos modelio empirinis pagrindimas. Prieiga per internetą: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:2057576/>
- Skirmantienė, J. (2013). Neformaliojo ugdymo svarba pozityviajai socializacijai. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 7, 7–25. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/r7uwWz>
- Šukytė, D. (2007). *Neformaliojo ugdymo modelis: teorinis ir empirinis pagrindimas: daktaro disertacija (rankraštis)*. Vilniaus pedagoginis universitetas, Vilnius.
- Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo (2012/C 398/01), 2012 m. gruodžio 20 d.* Prieiga per internetą: <https://goo.gl/TdXJRL>
- Ugdymo karjerai programa mokiniams, besimokantiems pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo programa (2012)*. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/GMUppD>
- Valantinas, A., Čiuladienė, G. (2012). Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą: ar tai problema Lietuvos mokyklose? *Socialinis darbas* 11(2), 401–410. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/C76Uta>

Valstybinė šeimos politikos koncepcija, 2008. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/tBC7hw>
Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/DmF5jD>
Zaleskienė, I., Andriušaitytė, V. (2015). Studentų pilietinis aktyvumas: Lietuvos edukologijos universiteto atvejis. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 15 (1), 85–96. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/u4DTNu>
Warring, M., Evans, C. (2016). *Understanding Pedagogy*. London: Routledge.

The Model of a School and Family Communication

Vaiva Juškienė¹, Vilija Stasiulienė²

¹ Vilnius University of Applied Science, Saltoniškių g. 58, Vilnius, Lithuania, v.juskiene@pdf.viko.lt

² Mažeikiai "Venta" progymnasium, Pavenčių g. 15, Mažeikiai, Lithuania, stasvilija@gmail.com

---

Summary

This article deals with the problem of cooperation between the family and a school. The lack of positive communication between family and school becomes the main bother for students to understand better themselves, to learn more about the needs for self-expression and possibilities for further professional development. From one side, parents are not always satisfied with emotional and intellectual support coming from school. From another side, teachers reflect on the lack of family motivation in cooperating with the school in order to help students to develop their own life perspectives. The aim of the research is to validate theoretically and empirically the model of communication between family and a school. The objectives: 1) Highlighting the theoretical perspective of the conception, methods, and ways of the cooperation with family and a school. 2) To disclose the activities of N school and their sociocultural context. 3) To develop the theoretical model of communication between family and a school and to validate it empirically.

The authors have created the model of communication for non-formal and education for carrier activities through theoretical sources and practical educational activities. The model is tested empirically. It is assumed, that the created model effectively improves collaboration between the family and the school and consists of 4 components: the aims for educational communication; structural parts, reflecting communication activities in non-formal and educational carrier activities; available and predictive shortcomings in communication; ways of implementing and improving effective communication between family and the school.

Keywords: *family, school, the model of communication, education for carrier, non-formal educational activity.*

Gauta 2018 05 09 / Received 09 05 2018
Priimta 2019 03 18 / Accepted 18 03 2019